

Pochodna funkcji złożonej

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Film samouczek
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Pochodna funkcji złożonej

Źródło: dostępny w internecie: [Marek Piwnicki on Unsplash](#), domena publiczna.

Obliczanie pochodnych funkcji elementarnych to bardzo ważna umiejętność mająca zastosowanie w rozwiązywaniu wielu problemów interdyscyplinarnych. W tym materiale przedstawimy prosty algorytm, który pozwoli nam obliczać pochodną dowolnej funkcji utworzonej z funkcji elementarnych za pomocą skończonej liczby działań i superpozycji (złożeń), przy założeniu, że istnieją pochodne funkcji elementarnych.

Twoje cele

- Rozpoznasz funkcję złożoną.
- Zastosujesz algorytm pozwalający obliczać pochodną funkcji złożonej.

Przeczytaj

Twierdzenie: o pochodnej funkcji złożonej

Jeżeli istnieje złożenie funkcji f z funkcją g i funkcja f jest różniczkowalna w punkcie x_0 , zaś funkcja g jest różniczkowalna w punkcie $f(x_0)$, to funkcja $g \circ f$ jest różniczkowalna w punkcie x_0 oraz

$$(g \circ f)'(x_0) = g'(f(x_0)) \cdot f'(x_0).$$

Powyższy wzór zwany jest szczególnym przypadkiem **reguły łańcuchowej** dla funkcji jednej zmiennej.

Uwaga!

Prawdziwy jest analogiczny wzór dla dowolnej liczby składanych funkcji. Należy przy tym pamiętać, że operacja składania funkcji nie jest przemienna.

Przykład 1

Wyznamy wzór na pochodną funkcji $f(x) = (ax + b)^2$ korzystając z twierdzenia o pochodnej funkcji złożonej.

Rozwiązanie:

Funkcja $f(x)$ jest złożeniem funkcji $g(x) = ax + b$ oraz $h(x) = x^2$.

Funkcja g jest funkcją wewnętrzną, a funkcja h jest funkcją zewnętrzną. Pochodna funkcji wewnętrznej jest równa $g'(x) = a$ oraz pochodna funkcji zewnętrznej $h'(x) = 2x$. Stąd na mocy twierdzenia o pochodnej funkcji złożonej otrzymujemy:

$$f'(x) = 2a(ax + b).$$

Przykład 2

Wyznamy **złożenie funkcji** $(g \circ f)(x)$, gdzie $f(x) = 2x - 3$ oraz $g(x) = x^4$. Obliczymy pochodną funkcji $h(x) = (g \circ f)(x)$.

Rozwiązanie:

Wyznamy funkcję h :

$$h(x) = (g \circ f)(x) = g(f(x)) = g(2x - 3) = (2x - 3)^4$$

Wyznamy pochodną funkcji h :

$$h'(x) = \underbrace{2}_{(2x-3)'} \cdot \underbrace{4(2x-3)^3}_{g'(2x-4)} = 8(2x-3)^3.$$

Przykład 3

Przedstawimy funkcję $f(x) = (x^2 + 1)^{50}$ jako złożenie funkcji elementarnych, a następnie wyznaczmy jej pochodną.

Rozwiązanie:

Funkcja $f(x)$ jest funkcją złożoną.

Funkcją wewnętrzną jest funkcja $g(x) = x^2 + 1$, a funkcją zewnętrzną $h(x) = x^{50}$.

Zatem $f(x) = h(g(x)) = (h \circ g)(x)$.

Pochodna funkcji zewnętrznej jest równa $h'(x) = 50x^{49}$.

Pochodna funkcji wewnętrznej jest równa $g'(x) = 2x$.

Na mocy twierdzenia o pochodnej funkcji złożonej otrzymujemy:

$$f'(x) = 2x \cdot 50(x^2 + 1)^{49} = 100x(x^2 + 1)^{49}.$$

Przykład 4

Wyznamy pochodną funkcji $f(x) = \sin(5x)$.

Rozwiązanie:

Funkcja $f(x)$ jest funkcją złożoną.

Funkcją wewnętrzną jest funkcja $g(x) = 5x$, a funkcją zewnętrzną $h(x) = \sin x$.

Pochodna funkcji zewnętrznej wynosi $h'(x) = \cos x$.

Pochodna funkcji wewnętrznej wynosi $g'(x) = 5$.

Na mocy twierdzenia o pochodnej funkcji złożonej otrzymujemy:

$$f'(x) = 5 \cos(5x).$$

Przykład 5

Wyznamy pochodną funkcji $f(x) = \sin^5 x$.

Rozwiązanie:

Funkcja $f(x)$ jest funkcją złożoną.

Funkcją wewnętrzną jest funkcja $g(x) = \sin x$, a funkcją zewnętrzną $h(x) = x^5$.

Pochodna funkcji zewnętrznej wynosi $h'(x) = 5x^4$, a funkcji wewnętrznej $g'(x) = \cos x$.

Na mocy twierdzenia o pochodnej funkcji złożonej otrzymujemy

$$f'(x) = 5 \cos x \cdot \sin^4 x.$$

Słownik

złożenie funkcji

jeśli $f : X \rightarrow Y$ i $g : Y \rightarrow Z$, to funkcję $h : X \rightarrow Z$ określoną wzorem $h(x) = g(f(x))$ nazywamy złożeniem funkcji f i g ; funkcję f nazywamy **funkcją wewnętrzną**, a funkcję g **funkcją zewnętrzną**

Film samouczek

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, a następnie wykonaj ćwiczenia zamieszczone pod nim.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQPfIXWLj>

Film nawiązujący do treści materiału dotyczącego pochodnej funkcji złożonej.

Polecenie 2

Polecenie 3

Wyznaczmy pochodną funkcji $h(x) = (2x^3 + 5)^5$.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Wyznacz pochodną funkcji $f(x) = (x^4 - 3x^2 + 5)^{40}$.

Ćwiczenie 5

Wyznacz pochodną funkcji $f(x) = (2x + 1)^{20}(x^2 - 1)^{30}$.

Ćwiczenie 6

Wyznacz pochodną funkcji $f(x) = x \sin(2x)$.

Ćwiczenie 7

Wyznacz pochodną funkcji $f(x) = (x^3 + 1)^2 \sin(3x)$.

Ćwiczenie 8

Wyznacz pochodną funkcji $f(x) = \sin(4x) + \sin(2x - 1)$.

Dla nauczyciela

Autor: Agnieszka Niemczynowicz

Przedmiot: Matematyka

Temat: Pochodna funkcji złożonej

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

XIII. Optymalizacja i rachunek różniczkowy.

Zakres rozszerzony. Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) stosuje definicję pochodnej funkcji, podaje interpretację geometryczną i fizyczną pochodnej;

4) oblicza pochodną funkcji potęgowej o wykładniku rzeczywistym oraz oblicza pochodną, korzystając z twierdzeń o pochodnej sumy, różnicy, iloczynu, ilorazu i funkcji złożonej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

Cele operacyjne:

Uczeń:

- zna pojęcie funkcji złożonej;
- stosuje algorytm pozwalający obliczać pochodną funkcji złożonej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- dyskusja;
- liga zadaniowa;
- technika świateł drogowych.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

- Uczniowie zapoznają się z treściami z poprzednich lekcji dotyczącymi pochodnej funkcji i jej interpretacji geometrycznej.

Faza wstępna:

1. Prowadzący wyświetla na tablicy interaktywnej zawartość sekcji „Wprowadzenie” i omawia cele do osiągnięcia w trakcie lekcji.
2. Uczniowie przypominają podstawowe wzory na pochodne funkcji oraz twierdzenie o pochodnej iloczynu funkcji.
3. Uczniowie formułują kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel dzieli uczniów na 3–4 osobowe grupy. Uczniowie w grupach zapoznają się z informacjami z sekcji „Przeczytaj”. Analizują przedstawione przykłady i notują pytania. Następnie przedstawiają pytania na forum klasy. Odpowiadają na nie uczniowie z innych grup. Nauczyciel wyjaśnia ewentualne wątpliwości.
2. Uczniowie indywidualnie analizują materiał przedstawiony w sekcji „Film samouczek”. Nauczyciel wyjaśnia ewentualne wątpliwości, które pojawiły się po zapoznaniu się z materiałem.
3. Uczniowie wykonują wspólnie polecenia nr 2–3 z sekcji „Film samouczek”.
4. Uczniowie wykonują wspólnie ćwiczenia nr 1–2 z sekcji „Sprawdź się”. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.

5. Nauczyciel dzieli klasę na grupy. Uczniowie rozwiązują zadania 3–5 z sekcji „Sprawdź się”. Grupa, która poprawnie rozwiąże zadania jako pierwsza otrzymuje oceny za aktywność. Rozwiązania są prezentowane na forum klasy i omawiane krok po kroku.
6. Uczniowie realizują indywidualnie ćwiczenia 6–7 z działu „Sprawdź się”. Po ich wykonaniu nauczyciel omawia najlepsze rozwiązania zastosowane przez uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel przypomina uczniom cele lekcji i kryteria sukcesu. Pyta o stopień ich realizacji, używając techniki świateł drogowych.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 8 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

[Pochodne funkcji elementarnych](#)

Wskazówki metodyczne:

Film samouczek można wykorzystać jako materiał, służący powtórzeniu materiału wyznaczaniu przedziałów monotoniczności funkcji.